

УДК 347.92

DOI 10.33244/2617-4154.2(19).2025.119-125

Ю. Ю. Рябченко,
д-р юрид. наук, професор,
професор кафедри цивільного права та процесу,
Державний податковий університет
e-mail: 0981766452@ukr.net
ORCID ID 0000-0002-1328-700X

ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА ДОМЕННЕ ІМ'Я: ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Визначено, що проблематика реалізації права на доменне ім'я стосується: уточнення законодавчого визначення доменного імені, вдосконалення правового порядку реалізації вказаного права; проблематики судової процедури розгляду спорів, які виникають у зв'язку із реалізацією права на доменне ім'я.

Стаття присвячена висвітленню окремих проблемних питань реалізації права на доменне ім'я, виробленню пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства.

Проаналізовано роботи щодо загальної проблематики реалізації та захисту прав інтелектуальної власності, а також прав на торговельну марку, зокрема роботи таких вчених: Г. О. Андрушук, А. О. Кодинець, О. В. Кохановська, Н. М. Мироненко, О. П. Орлюк, О. Д. Святоцький, Є. О. Харитонов, О. Р. Шишка та деяких інших. Досліджено роботи щодо безпосередньої проблематики доменних імен: О. М. Андрусенко, Н. М. Булат, О. М. Волощенко, В. І. Грицай, О. М. Коршакова, О. М. Сказко.

Обґрунтовано, що одним із проблемних питань у зазначених справах є дослідження доказів, зокрема висновку експерта з окремих питань застосування доменного імені. Наголошено на вдосконаленні правового статусу Вищого Суду з питань інтелектуальної власності. Приділено увагу проблематиці розмежування понять «вебсайт», «доменне ім'я», «торговельна марка».

Актуальні заходи щодо вирішення цієї проблематики можуть бути систематизовані на такі: організаційного характеру (створення додаткових реєстрів та баз даних, розширення можливостей використання альтернативних способів вирішення спорів), фактичного характеру (забезпечення роботи Вищого Суду з питань інтелектуальної власності), законодавчого характеру (уточнення законодавчого визначення доменного імені, врегулювання правового статусу реєстру доменних імен) та деякі інші. Серед них пріоритетним варто визначити забезпечення роботи Вищого Суду з питань інтелектуальної власності, а також розширення можливостей застосування альтернативних способів вирішення спорів.

Ключові слова: доменне ім'я, право власності на доменне ім'я, здійснення права інтелектуальної власності, торговельна марка, знак для товарів і послуг, вебсайт, промислова власність.

Постановка проблеми. Важливість доменного імені в сучасному інформаційному суспільстві важко переоцінити. Адже розвиток мережі «Інтернет» відбувається стрімкими темпами та доменне ім'я є чи не першим, із чим стикається користувач під час доступу до певного інтернет-ресурсу. Від того, наскільки доменне ім'я буде легким для запам'ятовування, відповідатиме інформації, що розміщена на сайті, яке воно позначає, простим для введення в адресну строку, привабливим для користувачів мережі «Інтернет», залежить відвідуваність сайту, активність на ньому, а отже, його популярність. З огляду на те, що безліч сайтів містять рекламу товарів чи послуг, обладнані під онлайн-магазини, по-іншому використовуються з комерційною метою, популярність сайту досить важлива. Водночас просте та креативне доменне ім'я, що використовується з некомерційною метою, також має вагоме значення. Адже воно дає змогу асоціювати ресурс із певною організацією, особою, арт-об'єктом тощо. Усе це свідчить про те, що доменне ім'я стає не просто сукупністю позначень, а «візитною карткою» інтернет-ресурсу, засобом його індивідуалізації [1, с. 21]. З таким поглядом варто погодитись та зауважити про виникнення сьогодні значної кількості спорів, пов'язаних із використанням доменних імен, що обумовлює необхідність дослідження нових викликів у цій сфері.

Метою роботи є висвітлення окремих проблемних питань реалізації права на доменне ім'я, вироблення пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства.

Досягнення зазначеної мети вбачається доцільним через виконання таких **завдань**: надати характеристику проблем матеріального права щодо реалізації права на доменне ім'я; розкрити проблеми захисту зазначеного права в порядку цивільного судочинства; обґрунтувати пріоритетні напрями вдосконалення чинного законодавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вихідними є роботи щодо загальної проблематики реалізації та захисту прав інтелектуальної власності, а також прав на торговельну марку, зокрема роботи таких вчених: Г. О. Андрощук, А. О. Кодинець, О. В. Кохановська, Н. М. Мироненко, О. П. Орлюк, О. Д. Святоцький, Є. О. Харитонов, О. Р. Шишка та інших. Безпосередньо проблематиці доменних імен приділяли увагу такі вчені: О. М. Андрусенко, Н. М. Булат, О. М. Волощенко, В. І. Грицай, О. М. Коршакова, О. М. Сказко.

Виклад основного матеріалу. Серед вітчизняних науковців на теперішній час відсутній єдиний підхід до розуміння правової природи доменного імені та його належності до об'єктів права інтелектуальної власності. Проведений аналіз свідчить про визнання доменного імені засобом індивідуалізації або засобом ідентифікації інформаційного простору залежно від обставин його реєстрації та використання. Доменне ім'я насамперед є технічним поняттям. Воно може використовуватись як інструмент для торгової марки. Розгляд доменного імені виключно як різновид торгової марки призводить до ігнорування його технічної природи. Під час визначення правової природи доменного імені необхідно враховувати його технічну природу, мету та способи реєстрації й використання, комерційну цінність як товару. Розвиток правового інституту доменних імен повинен відбуватися на основі норм загальноприйнятих принципів міжнародного інформаційного права. Це обумовлюється необхідністю регулювання основної групи інформаційних правовідносин, яка започатковується у віртуальному середовищі «Інтернет», де відсутні кордони [2, с. 26].

Щодо проблемного характеру цієї сфери суспільних відносин свідчить і судова практика. Так, у березні 2021 року ТОВ «Фарби Колорит» звернулося до суду з позовом до ОСОБА_2, ТОВ «Інтернет Інвест» про захист прав інтелектуальної власності. Позивач просив суд заборонити ОСОБА_1 використовувати позначення, схожі настільки, що їх можна сплутати з торговельною маркою «ІНФОРМАЦІЯ_3» за свідоцтвом України № НОМЕР_1; зобов'язати ТОВ «Інтернет-Інвест» видалити з реєстру доменне ім'я ІНФОРМАЦІЯ_4. Звертаючись до суду з цим позовом, ТОВ «Фарби Колорит» вказувало, що ОСОБА_1 неправомірно використовує торговельну марку «ІНФОРМАЦІЯ_3» без відповідного дозволу правовласника в доменному імені ІНФОРМАЦІЯ_17 та на вебсайтах ІНФОРМАЦІЯ_5, ІНФОРМАЦІЯ_16, ІНФОРМАЦІЯ_2, чим порушує права інтелектуальної власності позивача. На підтвердження своїх вимог позивач надав суду експертний висновок за результатами проведеної фіксації і дослідження змісту вебсторінок у мережі «Інтернет» від 07 грудня 2020 року № 354/2020-ЕВ та висновок експерта № 203 за результатами проведення судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності від 28 грудня 2020 року, виконаних на підставі звернення ТОВ «Фарби Колорит». Відмовляючи у задоволенні позову, суд першої інстанції, з висновками якого погодився і суд апеляційної інстанції, виходив з того, що позивачем не було надано суду належних та допустимих доказів на підтвердження порушення з боку відповідачів прав інтелектуальної власності ТОВ «Фарби Колорит». Водночас відхиливши висновок експерта № 203 за результатами проведення судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності від 28 грудня 2020 року, апеляційний суд не обґрунтував належно підстави його відхилення. Також апеляційним судом не було надано оцінки експертному висновку за результатами проведеної фіксації і дослідження змісту вебсторінок у мережі «Інтернет» від 07 грудня 2020 року № 354/2020-ЕВ, який було покладено в основу висновку експерта № 203 від 28 грудня 2020 року.

Судом касаційної інстанції касаційну скаргу ТОВ «Фарби Колорит» задоволено частково. Постанову Дніпровського апеляційного суду від 24 січня 2024 року скасовано. Справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Фарби Колорит» до ОСОБА_1, Товариства з обмеженою відповідальністю «Інтернет Інвест» про захист прав інтелектуальної власності направлено на новий розгляд до суду апеляційної інстанції [3].

Так, одним з проблемних питань у зазначених справах є дослідження доказів, зокрема висновку експерта з окремих питань застосування доменного імені.

Аналіз результатів досліджень цього питання доводить, що серед проблем, які потребують негайного реагування з боку законодавця, достатньо значимими є:

1. Відсутність єдиного підходу до визначення поняття «доменного імені» та сплутання понять «доменного імені», «домену», «доменної зони».
2. Відсутність законодавчо закріпленого регулювання порядку набуття прав власності на доменне ім'я (реєстрації, відчуження, припинення дії).
3. Відсутність законодавчих механізмів реагування та сповіщення про порушення прав власника доменного імені.

4. Відсутність єдиного законодавчо-закріпленого реєстру доменних імен та їх власників; відсутність будь-якого публічного реєстру.

5. Проблема вирішення національними судовими органами спорів з приводу доменних імен лише крізь призму прав власників на торгові знаки.

6. Неефективність позасудових засобів врегулювання спірних правовідносин (за правилами UDRP), унаслідок: однакової вартості з судовим розглядом; відсутності процедури апеляції рішень; можливості вчинення перепон у процесі розгляду шляхом подачі позовів до національних судів; мовного бар'єра;

7. Відсутність сучасного закріплення складу кримінального правопорушення в сфері захисту прав на доменне ім'я (DoS/DDoS) – атак.

8. Відсутність законодавчого закріплення статусу сервісу WHOIS («who.is») як бази даних, в якій зберігаються реєстраційні дані власників доменних імен, що зі свого боку призводить, в деяких випадках, до визнання даних, отриманих за допомогою даного сервісу, неналежними або недопустимими доказами.

9. Наявність у законодавстві України норм, що прямо ставлять у домінуюче положення права власників торговельних марок над правами власників доменних імен, що зі свого боку веде до несправедливого вирішення судових справ.

10. У реаліях відсутності в українському законодавстві правового закріплення доменного імені як окремого засобу індивідуалізації – об'єкта права інтелектуальної власності, відсутня і можливість реєстрації доменного імені як торговельної марки.

11. Незакріплення меж і порядку відповідальності недобросовісного реєстранта доменного імені («кіберсквотера»), меж відповідальності реєстратора (у випадку, коли «кіберсквотинг» відбувся внаслідок введення ним в оману реєстранта з приводу доступності або порушення прав інших осіб під час реєстрації доменного імені) [4, с. 201–202].

За доцільне у вирішенні наведених вище проблем відповідно їх нумерації вважається:

1) У вирішенні проблеми відсутності єдиного підходу до визначення поняття доменного імені та сплутання понять «доменного імені», «домену», «доменної зони», «вебсайту» – проблематика єдиного визначення поняття «доменного імені» властива і законодавству зарубіжних країн. Проте, на відміну від українського законодавства, базис поняття «доменного імені» в законодавстві зарубіжних країн є єдиним і відрізняється лише збільшенням або зменшенням наповнення дефініції технічними характеристиками цього поняття. Певна заплутаність між зазначеними вище поняттями та відсутність єдиного підходу до їх визначення (у деяких випадках навіть до базису поняття) доводить доцільність використання саме тлумачення базису для формулювання дефініції поняття «доменне ім'я», що міститься в нормативних актах ТОВ «Хостмайстер», як єдиного реєстратора доменних імен, якому було делеговано повноваження ICANN з приводу реєстрації доменів верхнього рівня «.UA». Саме це поняття може стати найбільш прийнятним у цій ситуації: «Доменне ім'я – унікальне символічне визначення призначене для адресації вузлів мережі «Інтернет» і розташованих на них мережевих ресурсів (вебсайтів, серверів електронної пошти, мережевих сервісів) у зручній для людини формі».

2), 3), 4) Вирішення проблем щодо: відсутності законодавчо закріпленого регулювання порядку набуття прав власності на доменне ім'я (реєстрації, відчуження, припинення дії), відсутності законодавчих механізмів реагування та сповіщення про порушення прав власника доменного імені, відсутності єдиного законодавчо-закріпленого реєстру доменних імен і їх власників та відсутність будь-якого публічного реєстру можливе лише комплексним методом, який може мати два підходи. Першим пропонується законодавче закріплення статусу реєстру доменних імен, їх власників, який ведеться та модерується ТОВ «Хостмайстер», з обов'язковим закріпленням їх публічності (вільного доступу) та надання законодавчого статусу порядку реєстрації доменних імен, закріпленого в нормативних актах ТОВ «Хостмайстер». У такому разі досить зробити певні посилання у профільних законах України, зобов'язати ТОВ «Хостмайстер» створити національний аналог Trademark Clearinghouse. Другий шлях вирішення питання – це розроблення, за аналогією з відкритою базою ЄДРПОУ, відкритого державного законодавчо закріпленого реєстру доменних імен та їх власників, із наступною розробкою законодавства щодо порядку набуття, передачі та припинення прав відносно доменних імен та, знову ж таки, розробкою механізму реагування на порушення прав власників доменних імен, торговельних марок за аналогією з Trademark Clearinghouse [4, с. 201–203].

Крім того, пропонуються такі заходи:

5) Питання щодо вирішення національними судовими органами спорів з приводу доменних імен лише крізь призму прав власників на торговельні марки може бути вирішено (у випадку відсутності закріплення доменних імен як окремих засобів індивідуалізації – об'єктів права інтелектуальної власності) у разі ефективного функціонування Вищого Суду з питань інтелектуальної власності. На думку дисертанта, саме цей судовий орган мав би запропонувати та започаткувати створення юридичної практики щодо розгляду доменних імен як окремого нематеріального блага. Проте потрібно зазначити, що, незважаючи на початок проведення судової реформи 2016 року та підписання Президентом України 2017 року Указу «Про створення Вищого Суду з питань інтелектуальної власності» та державної реєстрації новоутвореної юридичної особи Вищого Суду з питань інтелектуальної власності 2020 року, Вищий Суд, станом на дату написання даної роботи, так і не почав функціонувати.

6) Проблематика неефективності позасудових засобів врегулювання спірних правовідносин, доступних для України (правила UDRP) привернула увагу в науковій літературі. Якщо у випадку США такий спосіб можливо назвати ефективним та найдешевшим, то у випадку України – ні. По-перше, це зумовлено тим, що розгляд спору акредитованими ICANN центрами має вартість від 150 до 2000 доларів США – залежно від складності спору, а, по-друге, розгляд справи відбувається англійською мовою. Водночас споживач в Україні отримує процес без апеляційного розгляду з відсутнім єдиним підходом до вирішення аналогічних спорів. До того ж рішення акредитованого ICANN центру може бути скасоване національним судом або «перебите» на будь-якій стадії розгляду початком процесу розгляду даних спірних правовідносин у національному суді. На противагу наведеному вище, потрібно додати таке: вартість звернення позивача з позовом до національного суду України буде коштувати йому

менше ніж 150 доларів США (у Сполучених Штатах Америки вартість звернення до суду коштує від 500 доларів США); позивач отримує закріплений у законодавстві й гарантований державою процес вирішення спорів з можливістю апеляційного та касаційного оскарження рішень судів попередніх інстанцій: зрозумілу й таку, що піддається аналізу, судову практику; неупереджених та незалежних суддів. Єдиною ж стовідсотковою перевагою вирішення спорів за допомогою UDRP в Україні є те, що членами комісії адміністративного провадження є фахові особи, які володіють технічними знаннями з приводу доменних імен [4, с. 203–205].

Висновки. Проблематика реалізації права на доменне ім'я стосується: уточнення законодавчого визначення доменного імені, вдосконалення правового порядку реалізації вказаного права; проблематики судової процедури розгляду спорів, які виникають у зв'язку із реалізацією права на доменне ім'я.

Актуальні заходи щодо вирішення цієї проблематики поділяють на: організаційного характеру (створення додаткових реєстрів та баз даних, розширення можливостей використання альтернативних способів вирішення спорів), фактичного характеру (забезпечення роботи Вищого Суду з питань інтелектуальної власності), законодавчого характеру (уточнення законодавчого визначення доменного імені, врегулювання правового статусу реєстру доменних імен) та деякі інші. Серед них пріоритетним варто визначити забезпечення роботи Вищого суду з питань інтелектуальної власності, а також розширення можливостей застосування альтернативних способів вирішення спорів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Булат Н. М. Доменні імена в системі об'єктів права інтелектуальної власності : дис. ... доктор філософії: 081 – Право / Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Одеса, 2021. 282 с. URL : <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0821U102881/> (дата звернення: 24.03.25).
2. Іваненко Д. Д., Сітак В. О. Правова природа доменних імен в мережі Інтернет. *Правові горизонти*. 2018. Випуск 8 (21). С. 25–27. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/67823/1/Ivanenko_Sitak_Domenni_imena_8%2821%29_2018.pdf (дата звернення: 24.03.25).
3. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 30.10.24 у справі № 757/12061/21-ц. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122717291> (дата звернення: 25.03.25).
4. Коваленко Я. І. Захист прав на доменні імена : дис. ... доктор філософії: 081 – Право / КНУ імені Тараса Шевченка. Київ, 232 с. URL : <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0824U001141/> (дата звернення: 24.03.25).

REFERENCES

1. Bulat N. M. (2021). Domenni imena v systemi obyektiv prava intelektualnoyi vlasnosti : dys. [in Ukrainian].

2. Ivanenko D. D., Sitak V. O. (2018). Pravova pryroda domennykh imen v merezhi Internet. *Pravovi horyzonty* [in Ukrainian].
3. Postanova Verkhovnoho Sudu u skladi kolehiyi suddiv Druhoyi sudovoyi palaty Kasatsiynoho tsyvilnoho sudu vid 30.10.24 u spravi № 757/12061/21-ts [in Ukrainian].
4. Kovalenko Ya. I. (2024). Zakhyst prav na domenni imena : dys. [in Ukrainian].

Y. Y. Riabchenko. EXERCISING THE RIGHT TO A DOMAIN NAME: CERTAIN PROBLEMATIC ISSUES

It was determined that the issues of implementing the right to a domain name concern: clarification of the legislative definition of a domain name, improvement of the legal procedure for implementing the specified right; issues of the judicial procedure for considering disputes arising in connection with the implementation of the right to a domain name.

The article is devoted to highlighting individual problematic issues of implementing the right to a domain name, developing proposals for improving the current legislation.

The works on the general issues of implementing and protecting intellectual property rights, including trademark rights, are analyzed, in particular the works of such scientists as: G. O. Androschuk, A. O. Kodinets, O. V. Kokhanovskaya, N. M. Myronenko, O. P. Orlyuk, O. D. Syatotsky, E. O. Kharytonov, O. R. Shyshka and some others. The works on the direct issues of domain names are studied: O. M. Andrusenko, N. M. Bulat, O. M. Voloshchenko, V. I. Hrytsay, O. M. Korshakova, O. M. Skazko.

It is substantiated that one of the problematic issues in the above cases is the study of evidence, in particular the expert's opinion on individual issues of domain name use. Emphasis is placed on improving the legal status of the Supreme Court on intellectual property issues. Attention is paid to the issue of distinguishing the concepts of "website", "domain name", "trademark".

Current measures to address this issue can be systematized into: organizational (creation of additional registers and databases, expanding the possibilities of using alternative dispute resolution methods), factual (ensuring the work of the Supreme Court on intellectual property issues), legislative (clarifying the legislative definition of a domain name, regulating the legal status of the domain name registry) and some others. Among them, it is worth identifying the priority of ensuring the work of the Supreme Court on intellectual property issues, as well as expanding the possibilities of using alternative dispute resolution methods.

Keywords: domain name, domain name ownership, exercise of intellectual property rights, trademark, sign for goods and services, website, design.

Стаття надійшла до редколегії 12 березня 2025 року